

УДК 378.1 (331.548)

ОСВІТНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ В ЧЕСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

Г.В. ТОВКАНЕЦЬ

Мукачівський державний університет

В статті розглядаються проблеми взаємовпливу розвитку вищої освіти, працевлаштування, зайнятості та забезпечення ринку праці кваліфікованими спеціалістами. Проведено порівняльний аналіз рівня зайнятості в Чехії та Європейському Союзі, охарактеризовано роль інвестицій та вищої професійної освіти у формуванні інноваційних технологій.

Ключові слова: працевлаштування, зайнятість, вища освіта, професійна освіта, інвестиції, інновації, Чеська Республіка, Європейський Союз.

Початок ХХІ століття характеризується інтенсивним розвитком інформаційних технологій, виробленням нових підходів до формування ринку праці, інноваційних технологій, системи охорони здоров'я, освіти тощо. На розвиток соціально-економічного стану країн особливий відбиток накладають кризи. Відомо, що кризові явища в економіці останніх років спровокували ріст безробіття практично у всьому світі.

Проблеми економічного росту, пов'язані з працевлаштуванням, зайнятістю, ринком праці та рівнем розвитку людського капіталу і професійної освіти були предметом наукових розвідок вітчизняних та зарубіжних науковців у галузі економіки, педагогіки, психології, соціології (Б. Гершунський, О.Грішнова, С. Злупко, Е. Лібанова, В. Лутай, В. Мікловда, Н. Ничкало, В.Огнев'юк, А. Чухно та інші).

На нашу думку, новий погляд на професійну освіту та її роль у вирішенні проблеми зайнятості може дати вивчення досвіду провідних європейських країн, зокрема Чеської Республіки.

Об'єкт та методи дослідження

Зазначимо, що Чехія є однією з країн, де проблема зайнятості та працевлаштування є надзвичайно актуальною. Це зумовлено, на нашу думку, тим, що країна знаходиться в центрі європейського континенту і міграційні шляхи через неї є інтенсивними. Але однією з причин безробіття може бути низька кваліфікація претендентів на робоче місце. Так, висока частка числа безробітних у Чехії залишається серед населення, яке має початкову освіту (53,7% від усіх безробітних), за тим іде група безробітних, які мають середню освіту, практично це третина безробітних (32,9%). Тоді як серед осіб з вищою освітою частка безробітних є значно нижчою.

Зрозуміло, що тенденції забезпечення зайнятості населення в Чехії співпадають з проявами тенденції працевлаштування та зайнятості у Європейському Союзі. За даними Євростату в 2008 році був найнижчим рівень безробіття в групі людей з вищою освітою (вікова група від 25 до 64 років, 4,7%). Навпаки, в групі людей з початковою освітою рівень безробіття досяг 11,2 % [1].

Так, динаміку безробіття з другої половини 2008 року по 1 квартал 2009 року за даними Міжнародної організації праці в рамках Європейського Союзу та Єврозони демонструє таблиця 1., де відображена тенденція росту рівня безробіття.

Таблиця 1.
Ріст безробіття в ЄС, країнах Європи та Чеській Республіці

	УІ. 08	УІІ. 08	УІІІ. 08	ІХ. 08	Х. 08	ХІ. 08	ХІІ. 08	І. 09	ІІ. 09	ІІІ. 09
ЄС	6,9%	7,0 %	7,0%	7,1%	7,3 %	7,4 %	7,6 %	7,8 %	8,1 %	8,3 %
ЄК*	7,4 %	7,5 %	7,5 %	7,6 %	7,8 %	8,0 %	8,2 %	8,4 %	8,7 %	8,9 %
ЧР	4,3%	4,3%	4,3%	4,3%	4,4%	4,5%	4,7%	4,9%	5,2%	5,5%

Джерело: опрацювання автора за [1]

*ЄК- Країни Європи загалом

Необхідність зменшення рівня безробіття та визначення ролі професійної освіти в цьому процесі і зумовили предмет нашого дослідження.

Мета статті: розглянути вплив розвитку вищої професійної освіти на процес зайнятості та працевлаштування в Чехії.

Підкреслимо, що економічне зростання в Чехії, яке підвищує здатність економіки створювати необхідні умови для розширення виробництва товарів і послуг, виражається через реальні економічні зміни. Економічне зростання розглядається як зростання валового внутрішнього продукту або іншої сукупності вимірювання економічних показників [4]. «Економічне зростання є збільшенням виробничої потужності економіки в часі, що виражається у зростанні внутрішнього валового продукту» [5, с. 376].

Результати та їх обговорення

Зауважимо, що ряд авторів бачать економічне зростання, наприклад, П. Ромер [9], Р. Лукас [4] Г.Гроссман і Е. Хелпман [10] через систематичне здійснення інвестицій в людський капітал, знання, наукові дослідження. Дослідники підкреслюють, що негативним явищем останніх десятиліть в рамках ЄС є зростаюче число вільних робочих місць в швидко змінюваних секторах економіки і нездатність претендентів зайняти це місце у зв'язку з відсутністю відповідної кваліфікації. Тому особи з

глибокими знаннями стають фундаментальним джерелом економічного росту і розвитку як на макро-, так і на мікрорівні.

Тому і є постійними заклики до збільшення інвестицій в освіту, науку і дослідження, що аргументуються прямою кореляцією між темпами економічного зростання та рівнем вищої освіти громадян, зокрема економічної.

Відомо, що ефективність, важливість і цінність знань виражається у виробництві, сфері послуг, економічному зростанні через впровадження інноваційних технологій. У сьогодишньому глобалізованому світі виокремлюється світова тенденція, суть якої полягає в тому, що інвестиції в освітньо-навчальні заклади першого і другого ступенів дозволяють впроваджувати та використовувати інноваційні технології, в той час як інвестування у вищу освіту мають призводити до формування здатності людей до створення інновацій. Необхідно розрізняти впровадження і використання інновацій та продукування інновацій, які мають істотні змістові відмінності. Створення інновацій реалізується більш високою доданою вартістю і одночасно новою якістю економічного зростання.

Щоб мати уявлення про взаємовплив інвестування у вищу освіту та росту економіки, можна порівняти частку населення з вищою освітою у загальній чисельності населення в економічно передових країнах. Так, в Сполучених Штатах у 2005 році ця частка була 39%, в Європейському Союзі - 24%, у Чехії - 13%. Відмітимо, що ця частка в Чеській Республіці поступово збільшується. Частку працівників з вищою освітою в країнах Європи демонструє рисунок 1.

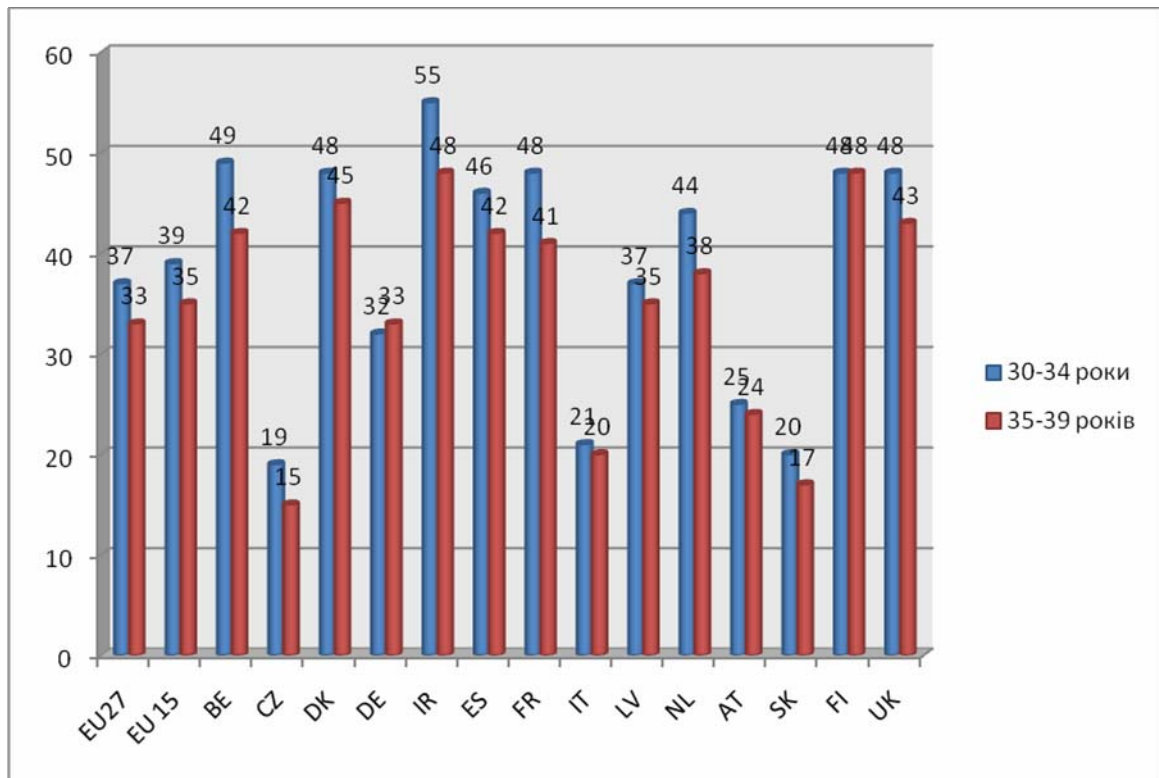
Джерело: опрацювання автора за [4].

Рис.1. Частка випускників вищих навчальних закладів у загальній чисельності зайнятих в окремих країнах ЄС в 4 –му кварталі 2009 року

Таким чином, кількість випускників вищих навчальних закладів у загальній чисельності зайнятих в окремих країнах ЄС в 4 –му кварталі 2009 року має діапазон від 36,5 % у Об'єднаному Королівстві Велика Британія до 17,5 % у Чеській Республіці та Італії. У Чехії показник зайнятості випускників вищої школи набагато менший (17,5 %) від середнього по країнах Європейського Союзу (28,7 %).

У Сполучених Штатах на розвиток вищої освіти щороку виділяють 3,3% ВВП, в Європейському Союзі майже 3 рази менше, тобто 1,3%. У Чеській Республіці у 2005 році виділено для державного інвестування 0,9 % від ВВП.

Відмітимо, що важливим чинником впливу на економічну ситуацію та зайнятість є і вікова градація. Так, у групі 30-34 роки частка працівників у ЧР з вищою освітою є низькою у порівнянні з іншими країнами ЄС (19,0% у Чеській Республіці, 37,0 % ЄС-27 і 39,9 % в ЄС) (рис. 2).

Джерело: опрацювання автора за [4].

Рис. 2. Частка таких осіб з вищою освітою, які працевлаштовані в ЧР та ЄС.

Крім того, у групі 35-39 років, найбільш численної вікової групи в Чехії, частка працівників з вищою освітою знову є найнижчою із всіх держав-членів ЄС, де показники ЄС-27 - 33,0 % , ЄС15 – 35,0 %, Чехії – 15,0 %. Прогнозується, що через декілька років відсоток зайнятості осіб з вищою освітою буде збільшуватися, оскільки попередня вікова група є численнішою.

Хоча в цілому можна констатувати, що в Чеській Республіці складно знайти роботу молодим людям, які не мають вищої освіти, оскільки ринок праці все більше ставить високі вимоги до кваліфікації кандидатів. Чим далі, тим менше пропонується робочих місць для осіб без освіти [7].

Варто відмітити, що, враховуючи вимоги часу, у Чеській Республіці прагнуть до покращення рівня національного добробуту. За прогнозами ЮНЕСКО досягти високого рівня національного добробуту можуть тільки ті країни, які серед працездатного населення мають 40—60% фахівців з вищою освітою. Зазначимо, що США та Японія планують мати серед усіх працюючих майже 90% таких фахівців. На думку експертів, це дасть можливість цим країнам досягти значного економічного ефекту. В Чехії створена розгалужена мережа приватних та державних вищих навчальних закладів, причому, наголосимо, перевага в останні роки надається приватним вузам, що демонструє табл.2, табл. 3.

Таблиця 2.
Кількість державних і приватних ВНЗ у Чеській Республіці

Тип ВНЗ	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09
Державні	28	28	28	26	27	27	27	28
Приватні	17	27	28	36	39	38	43	45
Всього	45	55	56	62	66	65	70	73

Джерело: Опрацювання автора за [3].

Таблиця 3.

Кількість студентів приватних і державних вищих навчальних закладів у Чеській Республіці у 2004-2008 роках

Тип ВНЗ	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008	2008/2009
Приватні	19 120	24 858	31 755	40 939	50 659
Державні	274 962	271 940	292 520	303 731	319 615
Всього	294 082	296 798	323 775	344 670	370 274

Джерело: опрацювання автора за [3].

Але зазначимо, що все ж таки не кількість вищих навчально-виховних закладів та студентів визначає рівень підготовки. Рейтинг вищих навчальних закладів світу засвідчує, що найращими вищими навчальними закладами світу є університети США, яких у першій десятці рейтингового списку найбільше. Серед європейських університетів найкращими визнані ВНЗ Великої Британії. У 2011 році окрім загальносвітового та європейського рівня проведено рейтинг ВНЗ Східної Європи. За даним рейтингом найкращим ВНЗ Східної Європи – 1 місце - визнано чеський Університет Масарика, який знаходиться в Брно, (світовий рейтинг – 146,

європейський - 32), друге місце – Карлов Університет (м. Прага) (світовий рейтинг – 169, європейський - 32 [8]).

Такий стан розвитку вищої освіти в Чехії уможлиблює моделювати позитивні прогнози рівня розвитку людського капіталу в країні, підвищувати професійну кваліфікацію, результатом чого може бути оптимальне вирішення проблеми зайнятості та працевлаштування, ефективності соціально-економічного розвитку.

Висновки

Європейська економіка у 2010 році поступово почала відновлюватися, але ринок праці дуже повільно реагує на економічні показники. Це стосується не тільки Чехії, а всіх європейських країн, в тому числі і України.

Процес глобалізації, який в даний час є проявом «експорту» фінансової кризи, пов'язаний з багатьма факторами, які безпосередньо впливають на ринок праці. Одним з таких факторів є більш високі вимоги до кваліфікації та освіти. Тенденцією останніх років у зв'язку з динамічним розвитком сучасної економіки є значне зниження числа некваліфікованих робочих місць. Тому немає ніякої загрози для людини, яка має високий професійний та кваліфікаційний рівень, що відповідає потребам розвитку галузей, знайти роботу.

Таким чином, знання та інновації стають основним джерелом економічного зростання і розвитку. Тому навчально-виховний процес у вищій школі має бути спрямований насамперед на обмін сучасними знаннями, формування творчості, розвитку уяви, продукування ідей. Отримані знання та сформовані навички повинні надихати студентів до ефективної діяльності у відповідній галузі, що спроектується в майбутньому в їх прагненні до постійного вдосконалення. Це один з найважливіших шляхів збереження або отримання роботи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Евростат, розрахунок ЧР [Електронний ресурс] // Режим доступу: [http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/D70045C1AE/\\$File/311110a02](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/D70045C1AE/$File/311110a02)
2. Лутай В.С. Філософія сучасної освіти: Навчальний посібник. [Текст]/ Лутай В.С. – К.: Центр "Магістр-5" Творчої спілки вчителів України, 1996. – 256 с.
3. Ekonomické indikátory ve vzdělávání [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.uiv.cz/clanek/613/1468>.
4. Holub, A., Foltýn, J. a Ordnung, N. Rozvojová ekonomika. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1993. ISBN 80-7079-423-2.
5. Lisý, J. a kol. Ekonomie v novejši ekonomice. 1. vyd. Bratislava: Iura edition, 2005, s. 376. ISBN 80-8078-063-3.

6. Lucas, R. On the Mechanics of Economic Development. Journal of Monetary Economics, vol. 22, No. 1, 1988, p. 3-42. ISSN 0304-3932.
7. Nezaměstnanost mladých v ČR a EU v roce 2010 [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.infoabsolvent.cz/TematickyKatalog/SStranka>.
8. Ranking Web of World Universities. January. 2011 [Електронний ресурс] // Режим доступу http://www.webometrics.info/top100_ontinent.asp.
9. Romer, P.: Increasing Returns and Long-Run Growth. Journal of Political Economy, 94, No. 5, 1986, p. 1002-1037. ISSN 022-3808.
10. Grossman, G., Helpman, E.: Innovation and Growth in a Global Economy. Cambridge, MIT /Press 1991. ISBN 0-262-57097.

АННОТАЦИЯ

ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ПРОБЛЕМЫ ЗАНЯТОСТИ В ЧЕШСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ

В статье рассматриваются проблемы взаимовлияния развития высшего образования, трудоустройства, занятости и обеспечения рынка труда квалифицированными специалистами. Проведен сравнительный анализ уровня занятости в Чехии и странах ЕС, охарактеризована роль инвестиций и высшего профессионального образования в формировании инновационных технологий.

Ключевые слова: трудоустройство, занятость, высшее образование, профессиональное образование, инвестиции, инновации, Чешская Республика, Европейский Союз.

THE SUMMARY

EDUCATIONAL ASPECTS OF EMPLOYMENT IN THE CZECH REPUBLIC

The article deals with the problem mutual higher education, placement, employment and the labor market by qualified personnel. A comparative analysis of employment in the Czech Republic and the EU, described the role of investment and higher education in the formation of innovative technologies.

Key words: employment, employment, higher education, vocational training, investment, innovation, Czech Republic, the European Union.